

Megkezdődött az EU „erdő monitoring” rendeletervezet tárgyalása

Az Európai Bizottság (továbbiakban Bizottság) 2023. november 22-én „megfigyelési keretrendszer az ellenálló európai erdőkért” címen tette közzé egy európai szinten egységes erdő monitoring rendszer létrehozását célzó rendelet tervezetét. A javaslatot a FATÁJ november 24-én részletesen bemutatta, az OEE honlapján is jelent meg kapcsolódó hírnagy, így a szakmai közönség egy része számára már ismertek lehetnek az abban felvázolt elképzelések.

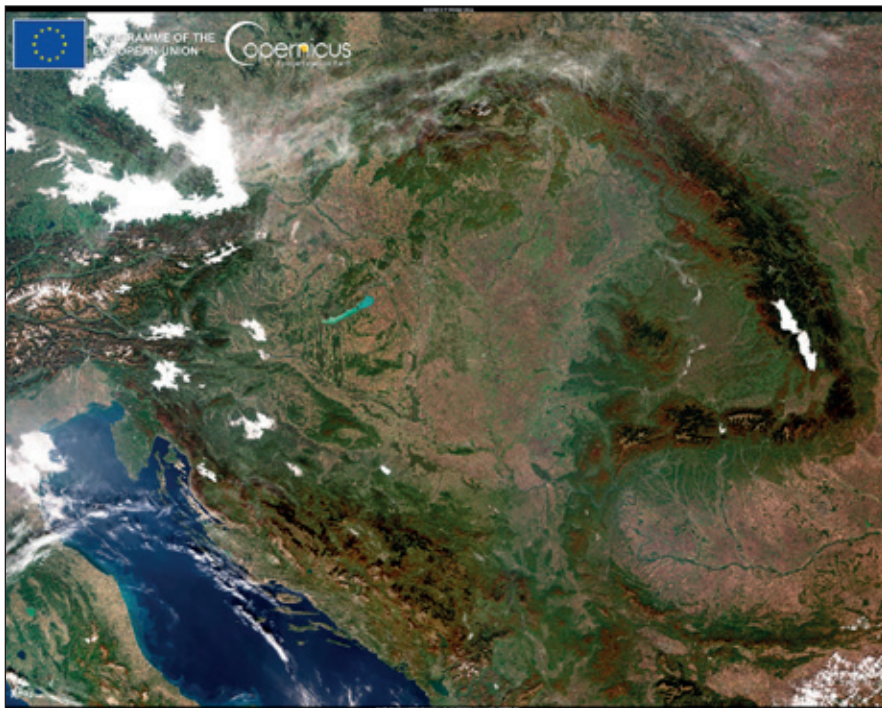
Kissé idegenül hat a címben az erdészeti gyakorlatban megszokott „erdészeti monitoring” helyett az „erdő monitoring” kifejezés, melyet csak a cikk elején fogok használni az alábbi megfontolásból.

A Bizottság szakmai dokumentumaiban, így az EU Új Erdőstratégiájában is szándékosan az „erdő” és nem az „erdészet” szerepel, ezzel jelezve, hogy az erdővel kapcsolatos EU szakpolitikáknak az erdőgazdálkodás csak egy, és az EU szempontjából nem zászlóvivő eleme.

Sokan lettünk az erdőben, klíma- és biodiverzitás védelem, megújuló energia, új fenntarthatósági elvárások és még sorolhatnám. Mi, erdészek úgy véljük, a fenntartható és többcélú erdőgazdálkodás égisze alatt mindezen elvárásoknak meg is tudunk felelni, és nálunk vannak jó kézben az erdők. Mint azt az elmúlt évtizedekben tapasztaltuk, ennek igazolása, a társadalom erről történő meggyőzése nemzeti szinten is egyre több erőfeszítést igényel, EU szinten pedig az erővonalak és a politikai súlypontok még nagyobb kihívás elé állítják az erdész szakmát.

A tagállamok által elfogadott, erdőt érintő EU-irányelvek teljesülésének és jogszabályok végrehajtásának ellenőrzése a Bizottság felelőssége és feladata, ami aligha képzelhető el megfelelő és rendszeres adatgyűjtés, kiértékelés, elemzés, valamint a szükséges korrekciós intézkedések nélkül. Az EU erdő monitoring rendelete (továbbiakban monitoring rendelet) ezt a hiányt hivatott pótolni.

A monitoring iránti igény már a 2020. májusban kiadott EU Biodiverzi-

tás Stratégiában is megjelenik, konkrét javaslatként a biodiverzitás stratégia mintegy vazallusaként, 2021. júliusban kiadott EU Új Erdőstratégiában hirdette meg a Bizottság. *(A tagállamok határozott kérése ellenére a biodiverzitás stratégia kiadása több mint egy évvel megelőzte az erdőstratégiát, így a korábban megjelent stratégiából számos elemet már csak átemeltek az erdőstratégiába, valamint az nem került érdemi megvitatásra tagállami erdészeti szakértőkkel sem.)*

Az erdőt érintő EU-szakpolitikák tagállami végrehajtásának, az erdők állapotváltozásának nyomon követése, „ellenőrzése” egyre sürgetőbbé vált a Bizottság számára. Mivel a távérzékelés fejlődése egyre jobb, és európai léptékű lehetőséget ad a nagy területeken bekövetkező változások érzékelésére, a Bizottság a rendszert meghatározóan a távérzékelési adatokra alapozza (a távérzékelési adatok feldolgozásához és értékeléséhez már évtizedek óta fejlesztési kapacitásait), melyet a tagállamok saját, földi mintavételi és hagyományos statisztikai adataival kíván kiegészíteni, pontosítani (kalibrálni).

A tervezett adatbázis a Bizottság és a tagállamok számára is kölcsönösen szolgáltatja majd a rendeletben meghatározott adatokat. Fontos elemei a ja-

vaslatnak a közös definíciók, egységesen értelmezett indikátorok, az adatgyűjtés módszerével, rendszerével kapcsolatos keretek meghatározása, valamint jelentős újtásként a térbelileg helyhez kötött tartalom elemzésének lehetősége.

A javaslat túlmegy az erdészeti gyakorlatban már „etalonnak” tekintett FAO erdőleltáron, mivel ott sok esetben a FAO definícióra „igazítjuk”, átszámítjuk a gyakran attól eltérő, nemzeti definíció alapján gyűjtött adatot, míg az EU-szabályozás elvárja az azonos definíció és módszer szerinti adatgyűjtést. Amíg azonban a nemzeti erdőleltárak és a FAO erdőleltár is ország szintű aggregált statisztikai adatokat gyűjt, addig az új rendszer egy, a jogszabályban meghatározott és bizonyos szempontokból egységesnek látszó, térképen is egyértelműen azonosítható „erdő egység”-re vonatkoztatja majd az információkat. Nem meglepő módon a technikai részleteket a végrehajtási rendeletekben kívánja a Bizottság meghatározni, ezzel számos, fontos részletkérdést próbál „elnapolni” a rendelet mielőbbi elfogadtatása érdekében.

A javaslat számos eleme szorul még pontosításra, tisztázásra. Kardinális kérdés például a Bizottságnak átadásra ke-

rülő nemzeti adatok – pl. koordinátával azonosított erdőleltár adatok – nyilvánossága, melyet a tagállamok szinte egyenesen elleneznek.

Aggasztja a tagállamokat a távérzékelési és földi adatgyűjtés eredményeinek Bizottság általi, egyelőre még nem ismert módszertannal tervezett kiértékelése, mely a tagállamok közreműködése nélkül könnyen vezethet téves következtetések levonására. Aggasztó előjel volt a két évvel ezelőtti, az EU Egyesített Kutató Központja által végzett, távérzékelésen alapuló elemzés, mely során elsősorban az északi tagállamok esetében a nemzeti adatokhoz képest kétszer nagyobb területen mutattak ki fahasználatot. A tudományos folyóiratban, a tagállamokkal történő egyeztetés nélkül megjelentetett cikk jelentős vihart kavart, és nem volt szerencsés előfutára a monitoring rendeletnek, melyre így a tagállamok is nagyobb bizalmatlansággal tekintenek.

Javasoljuk az érdeklődők számára a <https://forest-observatory.ec.europa.eu/> oldal felkeresését, ahol már most is leolvashatók a távérzékeléssel „erdőnek gondolt” területekre vonatkozó információk, statisztikák, idősoros grafikonok. Várhatóan itt vagy egy ehhez hasonló platformon kerülnek majd publikálásra az új monitoring rendszer eredményei.

Jelentős aggodalmat váltott ki különösen a több évtizedes (esetenként évszázados) erdőleltár adatsorokkal rendelkező országokból az előrevetített módszertani változás, mivel a hosszú ideje gyűjtött adatsorokat megtörheti a változás. Minden országnak pontos, részletes értékelést célszerű készítenie a várható hatásokról, annak szakmai kezelhetőségéről és pénzügyi következményeiről.

Szintén jelentős bizonytalanságot mutat az „erdő egység” értelmezése, különös tekintettel arra, hogy az átfedésbe kerülhet tagállami térképezési és nyilvántartási egységekkel. Ennek gyakorlati hatása akkor lesz igazán érzékelhető, ha például a széneltávolítás tanúsítása, vagy az EU erdőterület csökkenés rendelet gyakorlati alkalmazása során, kezdetben még csak támogatási lehetőséggé, de később akár hivatkozási alappá is fejlődik a térinformatikai rendszer.

Elegánsan átvágva a finanszírozás gordiuszi csomóját, javaslatában a Bizottság nem kíván EU-forrásokat biztosítani a tagállami feladatok megvalósítására, minden tagállam, és a Bizottság

is maga finanszírozza a körvonalazódó tevékenységeket. Már most látható, hogy számos tagállamnak – mivel nem a rendelettervezetben felvázoltak megfelelő adatgyűjtési rendszerrel rendelkeznek – jelentős többletköltséget jelent majd a végrehajtás, de a jól működő nemzeti rendszerek esetében is számottevő költségekkel kell számolni, melyet a végrehajtási rendeletek ismeretében lehet majd pontosabban kalkulálni. A Bizottság a távérzékelési szolgáltatásokkal kívánja ellensúlyozni a tagállami ráfordításokat, miközben több tagállam már maga is rendelkezik ugyanezen, EU-forrásból származó távérzékelési adatokkal.

Nem kétséges, a monitoring rendszer kialakítása elsősorban *az erdőt érintő, EU szintű szakpolitikák megvalósításának ellenőrzését célozza, a Bizottság feladatait támogatja*. Ugyanakkor a tagállamok számára is előnyös lehet egy európai szinten összehangolt, a nemzeti és EU szintű erdőforrásokat szerencsés esetben optimálisan hasznosító monitoring és kiértékelő rendszer kialakítása, mely többek közt a váratlan események, kalamitások, erdőkárok megelőzése, mérséklése és a helyreállítás terén is hatékony segítséget nyújthat.

Miközben a nemzeti álláspont képviselése során a tervezet tisztázatlan elemeinek pontosítása, a vadhajtások visszametszése az egyik fontos cél, szem előtt kell tartanunk a rendszer kialakítása kapcsán *remélhető előnyöket is*. A hazai monitoring rendszer – az első vizsgálatok alapján – nagyrészt szolgáltatni tudja a tervezetben felvázolt információkat, ugyanakkor szükséges a hazai rendszer fejlesztése, humánerőforrásának, kiértékelő-elemző kapacitásának jelentős megerősítése, Európa élen járó technológiáinak, módszereinek az adaptálása, finanszírozásának stabilizálása. *Próbáljuk a kritikus elemek gyomlálása mellett az előremutató elemeket saját hasznunkra fordítani.*

Érdemes még röviden kitérni a rendelettervezet tárgyalására, mely az EU normál jogalkotási folyamata alapján a Tanácsban és az Európai Parlamentben két ágon, párhuzamosan folyik. A Tanácsban elért megállapodás *(általános megközelítés – general approach)* és a Parlament véleményének elfogadását követően a háromoldalú tárgyalásokon *(trilógus)* véglegesítik a rendelettervezet szövegét a Tanács, a Parlament és a Bizottság képviselői.

A múlt év végén leköszönő spanyol elnökség a Tanácsban a tervezet bemutatására szorítkozott, érdemi tárgyalásokat a rendelkezésére álló egy hónap alatt nem tudott indítani. Nem volt egyszerű a spanyolokat követő belga elnökség feladata, melyre szokatlanul nagy politikai nyomás nehezedett a javaslat tárgyalási fórumának kijelölését illetően. Végül sikerült elérni, hogy a javaslat felelőse a Mezőgazdasági és Halászati Tanács legyen, amit a tagállamok többsége, köztük Magyarország is kért és támogatott. A Környezetvédelmi Tanács – érintettsége okán – rendszeres tájékoztatást kap majd a folyamatról.

Hasonlóan az erdőterület csökkenés rendelet tárgyalásaihoz, ahol több szakterület is érintett volt, így nehéz lett volna a már meglévő tanácsi munkacsoportok egyikéhez kötni a tárgyalások érdemi lebonyolítását, a monitoring rendelet esetében is külön ad hoc munkacsoportot hoztak létre a Tanács keretében. Természetesen ezt is a belga elnökség, a Tanács Erdészeti Munkacsoport irányítását ellátó elnökségi stáb vezeti. Magyar és más tagállami részről is a Tanács Erdészeti Munkacsoportjában nemzeti képviselőket ellátó szakértők vesznek részt az ad hoc munkacsoport ülésein, *az erdészeti ágazat képviselése így megfelelően biztosított.*

Röviden kitekintve a 2024. júliustól induló magyar elnökség feladataira, nem kétséges, hogy egyik kiemelt témánk a monitoring rendelet tárgyalása lesz. A belga elnökség február 5-én indította el a tervezet érdemi vitáját, és a júniusig betervezett ülések száma alapján – szerencsés esetben – akár el is érheti a Tanács szintjén a megállapodást.

A magyar elnökség valószínűleg csak május végén érzékelheti, hogy a belgáknak sikerül-e lezárni a tanácsi vitát, vagy az tovább folytatódik a magyar elnökség alatt is. Mivel a Parlament döntéshozatali rendszerére nincs érdemi befolyásunk, illetve a parlamenti választások még kiszámíthatatlannabbá teszik a jogszabálytervezettel kapcsolatos parlamenti vélemény elfogadásának időpontját, a magyar elnökségnek nagy rugalmassággal kell terveznie. A tanácsi viták mellett mindenképpen számolni kell a háromoldalú egyeztetésekkel, melyek maratoni ülései hírhedten igénybe veszik és próbára teszik a résztvevőket.

Szepesi András